

Hout - Grondstof stof tot nadenken

Algemeenheden en literatuurlijst

Dit jaar vergasten de organisatoren het publiek op het derde luik van de materiaaltrilogie *'Hout: Grondstof, stof tot nadenken'*, waarbij men volop de aandacht trekt op hout als eeuwenoude en essentiële grondstof in de bouwkunst.

Deelnemen aan de Open Monumentendag is op ontdekkingstocht gaan, soms naar meer afgelegen oorden, soms naar dingen die je elke dag passeert zonder erbij stil te staan. En als er iets alledaags is, dan zal het wel hout zijn.

Hout was duizenden jaren lang ons belangrijkste bouw materiaal en het werd nooit helemaal verdrongen door steen, metaal of kunststof. Dat heeft te maken met zijn eigenschappen, maar ook met de vakman die wonderen doet met hout. Van ruwe balken in het dakgebint tot spiegelglad parket, van inleg tot vakwerk, van kroonlijst tot plint... overal hebben mensen handen de eigenschappen van hout gebruikt om beschutting, geborgenheid, schoonheid of comfort te creëren.

Oorspronkelijk bouwden onze voorouders uitsluitend houten constructies in de vorm van huizen, stallen, schuren, bruggen, molens enz. Nadien volgde de vakwerkbouw, om uiteindelijk groten-deels over te schakelen op de bak- en natuursteen, althans toch voor het constructieve deel van de gebouwen. Toch werden bepaalde bouwonderdelen eeuwenlang volledig in hout uitgevoerd.

Hout, als deel van onze natuurlijke leefomgeving, het aanplanten van hout, de winning, de handel en het verwerken van het hout,... nam (en neemt nog) een groot aandeel in van de menselijke bezigheden gedurende vele eeuwen.

Hout is een eersterangs bouw materiaal gebleven in onze bouw, verbouwing en restauratiewerkzaamheden. Men treft hout aan, niet alleen in de constructieve

structurele elementen van gebouwen (bruggen en waterbouwkundige werken, funderingen, vakwerkwanden, dakstructuren, ribbenvloeren, houten molens, scheepsbouw...), maar ook in de afwerking, uitrusting en versieringen van gebouwen (kroonlijsten, buiten- en binnenschrijnwerk, trappen, plankenvloeren, vloer- en muurbekledingen, ingewerkte meubels,...) en zelfs in het functionele van gebouwen (klokkenstoelen van onze kerken, orgels, de uitrusting -binnenwerk- van wind- en watermolens,...).

Het is niet de bedoeling en trouwens niet mogelijk om in het kader van deze beperkte publicatie hout in al zijn aspecten van zijn verwerking in het bouwkundig erfgoed uiteen te zetten.

Wij geven de voorkeur om enkele, soms eerder anekdotische, heemkundige bijdragen te brengen over 'Hout in en rond het Opwijkse bouwkundig erfgoed'.

In dit hoofdstuk beperken wij ons bewust tot een opsomming van een aantal publicaties (artikelen en afzonderlijke brochures of boeken) die, ter voorbereiding van dit Open Monumententema, tot stand kwamen en onder een of andere vorm gepubliceerd werden. In veel gevallen geven de titels van deze bijdragen reeds aan hoe uitgebreid en veelzijdig *'Hout: Grondstof, stof tot nadenken'* wel is. Wij verwijzen ook naar de inhoud van de tentoonstelling op pag. 63.

Op de tentoonstelling ligt een exemplaar of een kopie (afdruk) van elk van deze publicaties vrij ter inzage.

In volgende lijst voegen wij ook, indien mogelijk, het internetadres toe waar de meeste van deze publicaties raadpleegbaar zijn (met afdruk- en downloadmogelijkheden).

- Brochure van Open Monumentendag Vlaanderen: *Hout. Grondstof, stof tot nadenken*, Antwerpen, 2005.
www.monument.vlaanderen.be/omd/nl/
- Themabrochure van de Provincie Oost-Vlaanderen: *Hout. Grondstof, stof tot nadenken. Open Monumentendag 2005*, Gent, 2005.
www.oost-vlaanderen.be/public/cultuur_vrijetijd/cultuur/erfgoed_monumenten/monumentendag/index.cfm#subtitleN10037

Beschikbaar via www.monument.vlaanderen.be/omd/nl/:

- *Constructietechnieken met hout*, Marc Laenen, Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed
- *Esthetiek van hout*, Johan Van Lierde, Meubelrestaurateur – lector Kunstgeschiedenis
- *Hout als esthetisch gegeven in interieur*, Johan Van Lierde, Meubelrestaurateur – lector Kunstgeschiedenis
- *Intarsia en marqueterie*, Johan Van Lierde, Meubelrestaurateur – lector Kunstgeschiedenis
- *Houttechnieken veranderen, vakmanschap blijft*, Gerrit De Goignies, Vlaamse Confederatie Bouw
- *Sporen van Houtambachten*, Gerrit De Goignies, Vlaamse Confederatie Bouw
- *Houtresten als kennisbron, het onderzoek van hout en houtskool in de archeologie*, Koen Deforce, Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed
- *Radioactieve koolstof en dendrochronologie als middel om kunstvoorwerpen te dateren*, M. Van Strydonck, C. Cession, I. Geelen
- *Conservatie en restauratie: een kort overzicht*, Christine Cession, Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
- *Feestelijk en niet duur, houtbouw als tijdelijke architectuur*, Serge Migom, Dienst Cultureel Erfgoed Provincie Antwerpen
- *Desselen en kalfaten, mijmeringen over houten scheepsbouw*, Philippe Perneel, Archonaut vzw
- *Hout werkt, houtgebruik in molens*, Hilbrand De Vuyst, Afdeling Monumenten en Landschappen – Vakgebied Industrieel Erfgoed
- *Houtsnijwerk, afwerkingstechnieken, verborgen en verbergend hout*, Marjan Buyle, Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed (VIOE)
- *Hout en orgels*, Gerard Pels, Pels-D'Hondt Orgelbouw
- *Leiden cultuurbossen tot boscultuur?*, Paul Van den Bremt, Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed (VIOE)
- *Kunnen Vlaamse bomen lopen?*, Paul Van den Bremt, Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed (VIOE)
- *Wat is het verschil tussen kromhout en krom hout?*, Paul Van den Bremt, Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed (VIOE)
- *Van boom tot erfgoed*, Geert Van der Linden, Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed (VIOE)
- *Onderhoudsbrochure Houten Buitenschrijnwerk*, Monumentenwacht Vlaanderen

Beschikbaar via <http://www.skynet.be/openmonumentendag> (Thema-info)

- Wie gebruikt er nu een zwaluwstaart tussen een standvink en een hanenbalk?
- Wat is het verschil tussen een schrijnwerker en een timmerman?
- Wat merken we nu nog van de ambachten?
- Wat hadden onze voorouders te verbergen?
- Hoe natuurlijk is dat bos?
- Kunnen Vlaamse bomen lopen?

- Schrijven we hout met de h van heimwee?
- Het park een museum, het arboretum een archief?
- Verdwijnt hout sneller dan zijn schaduw?
- Is monumentenzorg wel verantwoord?
- Wie bijt er op een houtje?
- Zijn er ook monumenten zonder fundamenteën?
- *Hout. Inspiratiebrochure. Provinciale werkvergadering OMD 2005 – Grimbergen 12-02-2005*, Monumentenwacht Vlaams-Brabant vzw
- Open Monumentendag: Hout als grondstof, door A. Stroobants, in Dendermondse Museum- en Archiefbronnen, nr. 55, juli 2005, pag. 4-7.
- OMD boek *Hout in het interieur - Open Monumentendag Vlaanderen 2005*, uitgave van Borgerhoff en Lamberigts i.s.m. Open Monumentendag Vlaanderen en De Standaard.

Over heel Vlaanderen selecteerde OMD tien pareltjes van gebouwen waarin hout zich van zijn beste kanten laat zien en die (bijna allemaal) aan OMD deelnemen. In een foto-met-tekstboek staan ze te pronk en vertellen ze hun verhaal. Oswald Pauwels, Vlaanderens meest ervaren monumentenfotograaf, en Patrick De Rynck, al zo'n tien jaar intens betrokken bij OMD, trokken op pad, hielden hout vast, kleedden de tien met hun ogen uit en interviewden eigenaars, architecten en andere enthousiastelingen. Het resultaat zijn tien levendige portretten, een zorgvuldige keuze uit de fine fleur van wat monumentaal Vlaanderen te bieden heeft.

Enkele andere kennisbronnen op het internet:

www.hout.be	portaalsite van de vzw Hout met informatie over hout als bouw materiaal
www.centrum-hout.nl	Nederlandse website over hout als bouw materiaal
www.woodnet.com	vzw Woodnet verzamelt adressen en informatie van a! wie in Vlaanderen professioneel bezig is met hout
www.wood-it.be	een portaalsite voor de Belgische houtnijverheid
web.utk.edu/~grissino	Engelstalige website over dendrochronologie met heel veel foto's
www.ibw.vlaanderen.be	website van het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer – een studiegroep van de Vlaamse Gemeenschap
www.bomengids.nl	de meest voorkomende boomsoorten herkennen, via foto's en beschrijvingen.
www.houtinfo.nl	het kenniscentrum over en voor hout, bos en plaatmateriaal
www.kikirpa.be	website van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
www.monumentenwacht.be	o.m. mogelijkheid tot het downloaden van de brochure 'Onderhoud van houten buitenschrijnwerk' in Pdf-Formaat
www.c14dating.com	site i.v.m. koolstofdatering
www.datbewarene.nl	site waarop lesbrieven voor kinderen afgeprint kunnen worden